

Sygn. akt I C 449/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 listopada 2016 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi, I Wydział Cywilny

w następującym składzie :

Przewodniczący : Sędzia SR Tomasz Kalsztein

Protokolant : Dorota Novottny

po rozpoznaniu w dniu 9 listopada 2016 roku w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa B. K.

przeciwko A. J.

o zachowek

- zasądza od pozwanej A. J. na rzecz powódki B. K. kwotę 5.000 zł (pięć tysięcy złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 3 kwietnia 2014 roku do dnia zapłaty;
- oddala powództwo w pozostałej części;
- zasądza od powódki B. K. na rzecz pozwanej A. J. kwotę 881,77 zł (osiemset osiemdziesiąt jeden złotych siedemdziesiąt siedem groszy) tytułem zwrot kosztów procesu w części;
- nakazuje zwrócić z funduszy Skarbu Państwa Sądowi Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi na rzecz:
 - powódki B. K. kwotę 1.085,86 zł (jeden tysiąc osiemdziesiąt pięć złotych osiemdziesiąt sześć groszy) z zaliczki uiszczonej w dniu 13 kwietnia 2016 roku zaksięgowanej pod pozycją (...) / (...) tytułem zwrotu nadpłaconych kosztów sądowych;
 - pozwanej A. J. kwotę 500 zł (pięćset złotych) z zaliczki uiszczonej w dniu 20 listopada 2015 roku zaksięgowanej pod pozycją (...) / (...) tytułem nadpłaconych kosztów sądowych.

Sygn. akt I C 449/15

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 8 grudnia 2014 r. powódka B. K. wniosła o zasądzenie od pozwanej A. K. na rzecz powódki B. K. kwoty 26.024 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 3 kwietnia 2014 r. do dnia zapłaty oraz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, iż w dniu 29 kwietnia zmarł Z. J. (1), który pozostawił testament sporządzony w dniu 18 kwietnia 2008 r. mocą którego jako jedyną spadkobierczynią ustanowił pozwaną A. K.. Powódka należy do kręgu spadkobierców ustawowych po zmarłym, zaś według jej wiedzy składniki majątku wchodzące w skład spadku mają wartość 194.500 zł. Wartość zachowku obliczona z doliczeniem darowizn uczynionych na rzecz pozwanej należna powódce według jej wiedzy wynosi 51.025 zł.

/pozew k. 2 – 5/

Postanowieniem z dnia 3 marca 2015 r. Sąd Rejonowy w Aleksandrowie Kujawskim Wydział I Cywilny stwierdził swoją niewłaściwość i sprawę przekazał do rozpoznania tutejszemu Sądowi.

/postanowienie z dn. 3.03.2015 r. SR w Aleksandrowie Kujawskim k. 33/

W piśmie procesowym z dnia 13 sierpnia 2015 r. pozwana A. J., reprezentowana przez pełnomocnika będącego adwokatem, poinformowała o zmianie swego nazwiska z (...) na (...) oraz wniosła o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powódki na jej rzecz zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według nim przepisanych.

/pismo procesowe pełnomocnika pozwanej z dn. 13.08.2015 r. k. 59 – 60/

W piśmie procesowym z dnia 21 października 2015 r. pełnomocnik pozwanej podtrzymał dotychczasowe stanowisko i oświadczył, że pozwana kwestionuje wszystkie twierdzenia i zarzuty podnoszone w pozwie, poza wyraźnie przyznanymi. Pozwana wskazała, że wartość lokalu mieszkalnego wchodzącego w skład spadku wynosiła 130.000 zł, zaś telewizora marki P. – 300 zł. Przed śmiercią spadkodawcy założona była tylko jedna lokata w kwocie 20.000 zł przy czym kwota 10.000 zł została przez spadkodawcę przed śmiercią wypłacona, zaś powódka nie zna jej przyszłości. Wszystkie przelewy z rachunku spadkodawcy na rzecz pozwanej obejmowały bieżące rozliczenia kosztów ponoszonych na spadkodawcę. Kwota 5000 zł stanowiła zaś prezent ślubny dla pozwanej z okazji zamążpójścia, jednakże kwotę tę pozwana przeznaczyła na koszty pogrzebu spadkodawcy, a zatem winna ona ulec odjęciu od wartości czynnej spadku.

w treści pisma pozwana wskazała również, iż zachowanie powódki względem ojca było od wielu lat naganne i godziło w podstawy prawidłowo funkcjonującej rodziny. Powódka od wyjazdu do Niemiec nie interesowała się losem rodziców, co raniło ich emocjonalnie, a także spowodowało depresję u żony spadkodawcy. Z uwagi na to uzasadnionym jest obniżenie wysokości należnego zachowku na podstawie art. 5 k.c.

/pismo procesowe pełnomocnika pozwanej z dn. 21.10.2015 r. k. 81 – 86/

W piśmie procesowym z dnia 16 listopada 2016 r. pełnomocnik powódki podtrzymał powództwo w całości oraz zakwestionował wszystkie zarzuty i twierdzenia podniesione w odpowiedzi na pozew.

/pismo procesowe pełnomocnika powódki z dn. 16.11.2015 r. k. 110 – 111/

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

B. K. jest córką Z. J. (1) i W. J..

/odpis skrócony aktu małżeństwa k. 10/

B. K. jest obywatelką Niemiec, gdzie zamieszkuje od 30 lat. Zamieszkuje 700 km od Ł..

/kserokopia dowodu osobistego wraz z tłumaczeniem k. 11 – 12; zeznania świadka Z. K., protokół rozprawy z dn. 1.02.2016 r. k. 129 – 134/

Powódka nie odwiedzała rodziców za życia W. J.. W. J. mocno rozpaczała z powodu braku kontaktów z córką. B. K. nie spędzała z rodzicami, a następnie po śmierci matki z ojcem, świąt. Powódka utrzymywała z ojcem kontakt telefoniczny. Tylko jedne święta powódka spędziła z ojcem - wówczas córka powódki D. zabrała Z. J. (1) z C. do Ł., gdyż przyjechała powódka z mężem i rodzice narzeczonego D..

/zeznania świadka B. S. (1), protokół rozprawy z dn. 1.02.2016 r. k. 129 – 134, zeznania świadka I. J., protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146, przesłuchanie powódki w charakterze strony, protokół rozprawy z dn. 14.09.2016 r. k. 206 – 207 v./

Ostatnie spotkanie B. K. z ojcem było przypadkowe – na mieście spadkodawca wypatrzył powódkę i poszli razem na kawę. Wcześniej, jesienią 2010 r. B. K. z mężem odwiedziła ojca – poszli wraz ojcem na cmentarz a następnie na obiad. Kontakt ze Z. J. (1) utrzymywała córka powódki, ona też była obecna na pogrzebach dziadków. O stanie zdrowia spadkodawcy przed jego śmiercią powódkę poinformowała matka pozwanej.

/zeznania świadka Z. K., protokół rozprawy z dn. 1.02.2016 r. k. 129 – 134, zeznania świadka I. J., protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146/

Z. J. (1) święta spędzał u A. J., która zabierała go do swojego domu do C.. Przez większość czasu spadkodawca był samodzielny, miał wszystko zorganizowane, samodzielnie chodził do banku. Przed śmiercią wymagał całodobowej opieki, pozwana miała zabrać go do siebie do C.. A. J. odwiedzała go początkowo raz na miesiąc, a przed śmiercią raz na 2 tygodnie. Organizowała ona również opiekę i rehabilitację. Spadkodawca na 5 miesięcy przed śmiercią, a wcześniej jego żona, korzystali z pomocy opiekunki.

/zeznania świadka B. S. (1), protokół rozprawy z dn. 1.02.2016 r. k. 129 – 134, zeznania świadka I. J., protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146, dokumentacja fotograficzna k. 213 – 216/

Z. J. (1) miał żal do B. K., że nie odwiedza go i że jest samotny. Żal ten wyrażał w listach.

/zeznania świadka B. S. (1), protokół rozprawy z dn. 1.02.2016 r. k. 129 – 134, zeznania świadka T. K. (1), protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146, kserokopia listu k. 217 – 218/

Mąż powódki nie wie, na co chorował jej ojciec.

/zeznania świadka Z. K., protokół rozprawy z dn. 1.02.2016 r. k. 129 – 134/

Powódka wraz z mężem przyjeżdżali do Polski około 2 razy w roku. W czasie wizyt powódka mieszkała w hotelu.

/zeznania świadka T. K. (2) i B. S. (2), protokół rozprawy z dn. 1.02.2016 r. k. 129 – 134, zeznania świadka I. J., protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146/

A. J. w dniu 9 sierpnia 2013 r. sprzedała lokal przy ul. (...) w Ł. za kwotę 130.000 zł.

/akt notarialny rep. A nr (...)- k. 63 – 67/

Z rachunku bankowego Z. J. (1) na rachunek pozwanej A. J. uczynione zostały następujące przelewy:

1. w dniu 1 lipca 2011 r. w kwocie 300 z tytułem „LEKARZ”;
2. w dniu 12 sierpnia 2011 r. w kwocie 200 zł z tytułem „NA LEKARZA”;
3. w dniu 5 września 2011 r. w kwocie 300 zł z tytułem „WIZYTA”;
4. w dniu 9 września 2011 r. w kwocie 600 zł z tytułem „NA PREZENT DLA TOMKA”;
5. w dniu 12 października 2011 r. w kwocie 100 zł z tytułem „WIZYTA”;
6. w dniu 13 października 2011 r. w kwocie 250 zł z tytułem „WIZYTA”;
7. w dniu 17 października 2011 r. w kwocie 400 zł z tytułem „WIZYTA”;

8. w dniu 9 listopada 2011 r. w kwocie 400 zł z tytułem „UBEZPIECZENIE”;
9. w dniu 15 listopada 2011 r. w kwocie 5.000 zł z tytułem „LOKATA”;
10. w dniu 12 grudnia 2011 r. w kwocie 600 zł z tytułem „NA ŚWIĘTA”;
11. w dniu 14 grudnia 2011 r. w kwocie 500 zł z tytułem „PALIWO NA ŚWIĘTA”;
12. w dniu 10 stycznia 2012 r. w kwocie 250 zł z tytułem „WIZYTA-PALIWO”;
13. w dniu 6 lutego 2012 r. w kwocie 450 zł z tytułem „WIZYTA, LEKARZ, ZAKUPY”;
14. w dniu 20 lutego 2012 r. w kwocie 250 zł z tytułem „WIZYTA”.

Przelewy te były konsultowane ze Z. J. (1) i wydatkowane na jego potrzeby.

/zestawienie operacji rachunków Z. J. (1) k. 17 – 25 v., zeznania świadka I. J., protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146/

Kwota 5000 zł wypłacona na rzecz pozwanej w dniu 15 listopada 2011 r. stanowiła darowiznę Z. J. (1) na rzecz wnuczki z okazji ślubu.

/ zeznania świadka I. J., protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146 /

Z. J. (1) w dniu 2 czerwca 2011 r. ustanowił swoim pełnomocnikiem wnuczkę A. J. i upoważnił ją do zarządzania lokalem nr (...) przy ul. (...) oraz dokonywania wszelkich czynności z tym zarządzeniem związanych, a w szczególności reprezentowania z prawem głosu przed Wspólnotą Mieszkaniową, podpisywania wszelkich dokumentów, dotyczących wydatków związanych z przedmiotowym lokalem mieszkalnym, występowania w jego imieniu przed wszelkimi władzami, instytucjami, urzędami w tym skarbowymi, organami administracji rządowej i samorządowej, sądami, przedsiębiorstwami, zakładami w tym: zakładem energetycznym, gazownią, zakładem wodociągowym, telekomunikacją, operatorami telewizji kablowej oraz przed innymi osobami prawnymi i osobami fizycznymi – we wszystkich sprawach związanych z opisanym lokalem mieszkalnym nr (...) z możliwością składania wszelkich oświadczeń, podań, wniosków, odwołań i innych pism oraz odbioru i pokwitowania wszelkich dokumentów, a ponadto podpisywania wszelkich umów na dostawę mediów, reprezentowania go wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – we wszystkich sprawach związanych z należnymi świadczeniami, w tym do składania oświadczeń, wniosków, pism, podań i odbioru i pokwitowania należnych świadczeń, odbioru wszelkich dokumentów, wezwań, korespondencji i przesyłek w tym poleconych oraz odbioru i pokwitowania wszelkich należności pieniężnych z jakiegokolwiek tytułu oraz do wszystkiego, co przy wykonywaniu pełnomocnictwa miało okazać się konieczne.

/pełnomocnictwo z dn. 2.06.2011 r., repertorium A nr – (...) k. 95 – 96/

Z. J. (1) od dnia 2 czerwca 2011 r. do 1 sierpnia 2012 r. był współposiadaczem lokaty terminowej PROGRESJA numer (...), zaś od 2 stycznia 2011 r. do 17 lipca 2014 r. lokaty terminowej PROGRESJA (...).

/informacja Bank (...) S.A. z dn. 27.07.2015 r. k. 55/

W skład spadku po Z. J. (1) wchodziło przy ul. (...) w Ł., składające się z dwóch pokoi, kuchni, łazienki z wc oraz przedpokoju, dla którego w Sądzie Rejonowym dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi prowadzona jest księga wieczysta o nr (...) o wartości – według stanu na dzień 29 kwietnia 2012 r. i na poziomie cen aktualnych – 132.000 zł, środki pieniężne zgromadzone na lokacie bankowej w wysokości 10.000 zł oraz środki na rachunku bankowym w wysokości 9.894,27 zł.

/odpis zwykły księgi wieczystej nr (...) k. 8 – 9 v., opinia biegłego sądowego z zakresu szacunku (...) z dn. 17.06.2016 r. k. 154 – 179, uzupełniająca opinia z dn. 17.10.2016 r. k. 211, wydruki z rachunku bankowego k 219a. /

Z. J. (1) pozostawił po sobie również ruchomości – telewizor marki P. (...) tv 32 cale o wartości 300 zł a także pamiątki (obrączki) i zdjęcia.

/bezsporne, informacja z dn. 20.08.2015 r. k. 88, przesłuchanie pozwanej A. J. w charakterze strony, elektroniczny protokół rozprawy z dn. 9.11.2016 r. k. 224/

Po śmierci Z. J. (1) B. K. spłaciła zobowiązanie w kwocie 660,75 zł stanowiące koszt rozwiązania zawartej przez spadkodawcę umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych.

/bezsporne/

Z. J. (1) zmarł 29 kwietnia 2012 r. Spadek po nim na podstawie testamentu notarialnego nabyła w całości jego wnuczka A. J..

/postanowienie SR dla Łodzi – Widzewa w Łodzi, Wydział I Cywilny z dn. 20.12.2012 r. k. 45 akta sprawy I Ns 658/12/

B. K. nie była ani na pogrzebie matki, ani ojca ani też brata.

/zeznania świadka Z. K., protokół rozprawy z dn. 1.02.2016 r. k. 129 – 134, zeznania świadka I. J., protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146/

Spadkodawca pobierał emeryturę z Wojskowego Biura Emerytalnego w Ł.. Koszty pogrzebu w kwocie 6.500 zł na które składały się koszt trumny, kremacja, grabarz, usługa ceremonii pogrzebowej oraz konsolacja na około 50 osób sfinansowała pozwana. Pozwana otrzymała z Wojskowego Biura Emerytalnego w Ł. zasiłek pogrzebowy w kwocie ok. 4.000 zł.

/okoliczność przyznana przez pozwaną, protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146, informacja z ZUS Oddział I w Ł. z dn. 28.01.2016 r. k. 136, zeznania świadka I. J., protokół rozprawy z dn. 23.03.2016 r. k. 140 – 146, przesłuchanie pozwanej A. J. w charakterze strony, elektroniczny protokół rozprawy z dn. 9.11.2016 r. k. 224/

Pismem z dnia 24 marca 2014 r., doręczonym pozwanej dnia 27 marca 2014 r., pełnomocnik powódki wezwał pozwaną do zapłaty kwoty 51.025 zł tytułem zachowku po zmarłym w dniu 29 kwietnia 2012 r. Z. J. (1), w terminie 7 dni od dnia otrzymania niniejszego wezwania.

/potwierdzenie nadania i odbioru k. 13, wezwanie do zapłaty k. 14 – 15/

Pozwana A. J. w dniu 17 kwietnia 2014 r zapłaciła na rzecz B. K. z tytułu zachowku po Z. J. (1) kwotę 25.001 zł.

/potwierdzenie przelewu z dn. 17.04.2014 r. k. 16/

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

W niniejszym postępowaniu strona powodowa B. K. dochodziła zasądzenia na jej rzecz od pozwanej A. J. kwoty 26.024 zł tytułem dalszego zachowku po Z. J. (1). Pozwana kwestionowała zasadność roszczenia wskazując, iż wypłacona kwota 25.001 zł jest kwotą wystarczającą, zaś dalsze roszczenia winny ulec oddaleniu jako naruszająca art. 5 k.c.

W ocenie Sądu roszczenie powódki podlegało uwzględnieniu jedynie w części.

Dla oczyszczenia przedpola rozważań wskazać należy, iż stosownie do treści art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadła przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (§ 2). Zobowiązanie z tytułu zachowku ciąży zatem zasadniczo na spadkobiercach.

W niniejszej sprawie bezspornym było, iż na mocy testamentu notarialnego sporządzonego przez Z. J. (1) jedyną jego spadkobierczynią była wnuczka A. J.. Do kręgu spadkobierców ustawowych należało zaś oprócz A. J. również powódka B. K. – córka zmarłego.

Przechodząc do rozważań, czy powódce przysługuje zachówek i w jakiej wysokości wskazać należy, iż prawa uprawnionego aktualizują się m.in. wówczas, gdy w sporządzonym testamencie spadkodawca rozrządził swym majątkiem w ten sposób, iż spadkobierca ustawy nie otrzymał spadku w wysokości odpowiadającej zachowkowi. Ustalenia wymagała wysokość substratu zachowku należnego powódce co do zasady. Stosownie do treści art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę. Sposób rozliczania darowizny dokonanej przez spadkodawcę na rzecz uprawnionego do zachowku określa art. 996 k.c. zgodnie z którym (w brzmieniu obowiązującym w dniu otwarcia spadku) darowiznę uczynioną przez spadkodawcę uprawnionemu do zachowku zalicza się na należny mu zachówek. Jeżeli uprawnionym do zachowku jest dalszy zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachówek także darowiznę uczynioną przez spadkodawcę wstępnemu uprawnionego. Substrat zachowku tworzy zatem czysta wartość spadku powiększona o darowizny doliczane do spadku. Określenie czystej wartości spadku następuje poprzez obliczenie wartości aktywów spadkowych i odjęcie pasywów.

Zauważyć należy, iż w niniejszej sprawie ciężar udowodnienia wysokości substratu zachowku, zgodnie z treścią art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c. spoczywał na powódce B. K.. Powódka wskazała, iż składniki majątku wchodzące w skład spadku mają wartość 194.500 zł i należą do nich wartość lokalu mieszkalnego przy ul. (...) w Ł. o wartości 160.000 zł, telewizor marki P. o wartości 2.000 zł, dwie lokaty w banku o wartości łącznie 30.000 zł oraz środki pieniężne zgromadzone na koncie spadkodawcy w wysokości 2.500 zł. Twierdzenia swe powódka wykazała jedynie częściowo i jedynie co do zasady w zakresie lokalu mieszkalnego, telewizora, jednej lokaty w banku oraz środków pieniężnych – okoliczności te zostały przyznane przez pozwaną.

Ostatecznie między stronami nie było kwestionowane, iż spadkodawca pozostawił po sobie telewizor o wartości 300 zł oraz środki pieniężne na koncie 9.894,27 zł. Sporna była natomiast wartość lokalu mieszkalnego oraz lokat w Banku (...) S.A. Na podstawie opinii biegłego sądowego ds. szacunku (...), która w ocenie Sądu ze względu na swą spójność, rzetelność oraz duże doświadczenie biegłego zasługuje na walor pełnowartościowego źródła wiedzy specjalnej, wydruku z księgi wieczystej lokalu przy ul. (...) w Ł. i twierdzeń stron Sąd ustalił, że w skład spadku po Z. J. (1) wchodził tenże lokal o wartości 132.000 zł. W zakresie wartości i ilości lokat pozostawionych przez spadkodawcę Sąd oparł się na informacji z banku oraz przyznanej przez pozwaną okoliczności, iż Z. J. (1) pozostawił po sobie jedną lokatę o wartości 10.000 zł. Powódka nie przedstawiła materiału dowodowego mogącego wykazać okoliczność odmienną. Nawet w razie uznania, iż spadkodawca w przeszłości posiadał większe środki majątkowe, brak podstaw do ustalenia iż istniały one w chwili otwarcia spadku.

Konkludując, aktywa majątku Z. J. (1) wynosiły 152.194,27 zł.

Rozważenia wymagał podniesiony przez powódkę zarzut konieczności doliczenia do substratu zachowku uczynionych na rzecz pozwanej przez spadkodawcę darowizn. Sąd jednak, po rozważeniu okoliczności sprawy, nie znalazł podstaw do uczynienia tego. Darowizny wskazane przez powódkę były jasno i wyraźnie opisane w tytułach przelewów. Zeznań świadków dopuszczonych na wniosek pozwanej, w szczególności B. S. (1) wynikało, iż kwoty te w istocie były

wydatkowane w sposób opisany przez Z. J. (1) – tj. na jego rzecz. Odnosząc się zaś do darowizny kwoty 5000 zł na rzecz powódki, to jak słusznie zauważył pełnomocnik pozwanej, nie podlega ona doliczeniu do substratu zachowku – zgodnie z treścią art. 994 § 1 k.p.c. przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Wskazuje się, iż mowa o darowiznach o niewielkiej wartości wręczanych z powodu określonej okazji. Ocena wymogu „drobności” powinna odbywać się przy tym w kontekście sytuacji majątkowej stron umowy darowizny. Przekładając powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy Sąd doszedł do przekonania, iż darowizna kwoty 5.000 zł na rzecz pozwanej została przez Z. J. (1) dokonana jako drobna darowizna zwyczajowo w danych stosunkach przyjęta. Dokonując powyższej oceny Sąd uwzględnił przede wszystkim okoliczność, iż darowizna została uczyniona – tj. bezspornie ślub wnuczki, a także zdecydowanie dobrą sytuację majątkową spadkodawcy, który będąc samotnym emerytem posiadającym własne mieszkanie i nieposiadającym żadnych zobowiązań poza bieżącym utrzymaniem, uzyskiwał miesięcznie świadczenie emerytalne w kwocie ponad 3.500 zł. W tym świetle darowizna nie wykraczała swą wysokością poza darowizny w danych stosunkach przyjęte.

Ocenie podlegały również podniesione długi spadkodawcy. Do takich Sąd zaliczył niekwestionowany przez pozwaną a spłacony przez powódkę dług z tytułu rozwiązania umowy telekomunikacyjnej zawartej przez Z. J. (1). Okoliczność ta była bezsporna między stronami. Sąd również zaliczył koszty pogrzebu, przyjmując ich wysokość na kwotę 6.500 zł, która wynikała z zeznań pozwanej. Jednakże pozwana otrzymała kwotę 4.000 zł z wojskowego biura emerytalnego tytułem zwrotu zasiłku pogrzebowego, a zatem do odliczenia pozostaje kwota 2.500 zł.

Konkludując wskazać należy, iż w ocenie Sądu czysty substrat zachowku po Z. J. (1) odpowiada kwocie stanowiącej wartość aktywów spadku w kwocie 152.194,27 zł pomniejszonej o wartość długu spadkowego względem firmy telekomunikacyjnej w wysokości 660,75 zł. I kosztu pogrzebu 2.500 zł. Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż wskazane powyżej składniki majątku – dodatnie i jeden ujemny – wchodziły w skład spadku po spadkodawcy w chwili otwarcia spadku. Skoro udział spadkowy powódki wynosił 1/2 części spadku, to uprawniona jest ona do zachowku odpowiadającego 1/4 część substratu zachowku. Odnosząc powyższy ułamek do ustalonej wartości czystego substratu zachowku Sąd ustalił, iż pozwana A. J. zasadniczo zobowiązana była zapłacić na rzecz B. K. z tytułu przysługującego jej zachowku kwotę 37.258,38 zł.

Oceny wymagał jednakże podniesiony przez pozwaną A. J. zarzut, iż dochodzenie przez powódkę B. K. roszczeń z tytułu zachowku po Z. J. (2) stoi w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, albowiem powódka postępowała w sposób rażąco sprzeczny z zasadami współżycia społecznego oraz stosunkami rodzinnymi. Odnosząc się do przedmiotowego zarzutu w pierwszej kolejności należy wskazać, iż ugruntowany w orzecznictwie i doktrynie jest pogląd, iż art. 5 k.c. w odniesieniu do spraw o zachówek – jakkolwiek dopuszczalny – winien być jednak stosowany szczególnie ostrożnie (por. glosa A.Szpunara, NP. 1983, nr 2 do wyroku SN z 19.05.1981 r., III CZP 18/81, OSNCP 1981 nr 12, poz. 228). Wskazuje się, iż instytucja zachowku jest metodą ustawowego zabezpieczenia interesów osób najbliższych spadkodawcy z uwagi na dopuszczalność ustanowienia przez spadkodawcę spadkobiercą osoby również całkowicie spoza kręgu najbliższych krewnych. Wskazuje się, iż zastosowanie art. 5 k.c. w odniesieniu do zachowku jest to możliwe jedynie w wyjątkowych przypadkach, albowiem istotą zachowku jest realizacja obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma względem swoich bardzo bliskich krewnych i małżonka (por. wyroki: SA w B. z dnia 18.03.2015 r., I ACa 908/14, LEX nr 1665058, SA w L. z dnia 13.06.2014 r., I ACa 820/13, LEX nr 1498964).

W ocenie Sądu pierwszej instancji dla ustalenia granic uwzględnienia zarzutu nadużycia prawa podmiotowego poprzez żądanie zachowku kluczowym jest ustalenie priorytetowej zasady swobody rozporządzalności spadkiem przez spadkodawcę, który może ustanowić swym spadkobiercą dowolną osobę. Podkreślić należy, iż pomimo wyżej wspomnianego moralnego uzasadnienia instytucji zachowku spadkodawca z uzasadnionych przyczyn może zdecydować się na pozbawienie spadkobiercy ustawowego nawet tej formy zabezpieczenia jego praw. Zgodnie z art. 1008 k.c. spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku:

- 1) wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego;
- 2) dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci;
- 3) uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

W zakresie wydziedziczenia spadkobiercy ustawowego, tj. pozbawienia prawa do zachowku wskazać należy, iż spadkodawca Z. J. (2) z możliwości tej nie skorzystał. Spadkodawca sporządził testament, w którym przeznaczył cały swój majątek A. J., jednakże nie odniósł się w żaden sposób do wydziedziczenia powódki. Niemniej jednak, po wszechstronnym rozważeniu okoliczności niniejszej sprawy Sąd doszedł do przekonania, iż zachowanie powódki względem rodziców, a w szczególności zmarłego ojca było na tyle karygodne, iż wystąpienie z wykraczającym poza wyłaconą kwotę 25.001 zł żądaniem dalszego zachowku było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i prowadziło do obniżenia należnego powódce zachowku.

Zarzut nadużycia prawa podmiotowego został przez pozwaną udowodniony. Ustalając stan faktyczny w tym zakresie sąd oparł się na dowodach z zeznań świadków T. K. (1), I. J., częściowo również Z. K. oraz małżonków K., zaś przede wszystkim – B. S. (1), będącej osobą obcą dla stron i jednocześnie pozostającą ze spadkodawcą w bliskich, codziennych stosunkach, która przez kilka lat była opiekunką zarówno W. J., jak i Z. J. (1). Ze względu na charakter stosunków panujących między B. S. (1) a spadkodawcą zeznania tegoż świadka były dla Sądu najbardziej wiarygodne i pomocne przy ocenie zarzutu naruszenia art. 5 k.c.

W zakresie zeznań świadków dopuszczonych na wniosek powódki zauważyć należy, iż Sąd dał im wiarę jedynie częściowo – w takim zakresie, w jakim dany świadek mógł mieć realną możliwość osiągnąć wiedzę samodzielnie i empirycznie. K. K. (2) i jej mąż byli zatem świadkiem jedynie ze słyszenia – swoją wiedzę nabywała od powódki, co powoduje możność przyjęcia jedynie, iż powódka o rodzicach mówiła – zeznania nie potwierdzają zaś, iż twierdzenia powódki były prawdziwe. Mąż powódki – Z. K. był świadkiem wysoce zainteresowanym rozstrzygnięciem sprawy, co pomniejsza walory dowodowe jego zeznań. Co więcej, jego zeznania nie mają waloru spójności – skoro bowiem jego żona regularnie kontaktowała się z rodzicami i wzajemnie się odwiedzali to brak jest podstaw do uznania, że jej mąż mógł nie wiedzieć na co chorował Z. J. (1). Nielogiczne jest również stwierdzenie, że niemożliwym było wspólne spędzanie świąt. Świadek nie rozwinął tegoż wątku wypowiedzi, co wskazuje na nie rzeczywistą niemożliwość, a w istocie niechęć. Nadto świadek w żaden sposób nie sprecyzował jaki rodzaj problemów zdrowotnych dotyczył powódkę, a który to mógłby uzasadnić jej absencję na pogrzebach własnych rodziców, co rodzi przekonanie, iż nie istniała obiektywna niemożność a raczej zwyczajna niechęć uczestniczenia w zdarzeniu.

Przy ustalaniu stosunków rodzinnych między powódką i spadkodawcą, a także pozwaną i spadkodawcą Sąd pomocniczo oparł się również na dowodzie z fragmentu listu ojca powódki uznając jego prawdziwość w zestawieniu z zeznaniami B. S. (1), a także na dowodzie z fotografii pozwanej przedstawiającej ją i jej rodzinę ze spadkodawcą.

W oparciu o wszystkie powyższe dowody Sądu ustalił, iż zachowanie powódki względem rodziców naruszało zasady współżycia społecznego i reguły postępowania w rodzinie. Powódka po wyjeździe ponad 30 lat temu do Niemiec praktycznie urwała kontakty z rodzicami. Sąd odmówił wiary twierdzeniom powódki i jej męża jakoby rodzice odwiedzali powódkę w Niemczech. Brak jest jakichkolwiek dowodów na poparcie przedmiotowych twierdzeń, zaś z ww. względów Sąd odmówił im wiary. O naganności zachowania powódki świadczy również fakt unikania kontaktów z rodzicami w Polsce. Za życia matki powódka w ogóle nie odwiedzała rodziców, później zaś jedynie kilkukrotnie odwiedziła ojca pomimo bytności w Polsce około 2 razy do roku. Co więcej, jedno ze spotkań było zupełnie przypadkowe, albowiem powódka mimo przyjazdu do kraju nie powiadomiła o tym ojca i go nie odwiedziła. O chłodnych relacjach z ojcem świadczy również fakt, iż powódka z mężem przy przyjeździe do kraju zatrzymywali się w hotelu zamiast – jak nakazuje zwyczaj – u ojca. Powódka nigdy nie spędzała z ojcem Ś., z wyjątkiem jednego razu – też zdaje się wbrew woli powódki – kiedy to jej córka chciała przedstawić dziadka rodzicom swego narzeczonego. To pozwana zapewniała spadkodawcy w czasie wszelkich większych Ś. pieczę zabierając go do swojego domu, gdzie

spędzał je w rodzinnym gronie. W ocenie Sądu dla przyjęcia, iż zachowanie powódki było zgodne z zasadami współzycia społecznego nie wystarcza samo stwierdzenie, że miała ona z ojcem kontakt telefoniczny. Okoliczność sporadycznych jedynie kontaktów telefonicznych potwierdziła B. S. (1). Powódka nie interesowała się losem ojca, nie organizowała mu potrzebnej opieki ani codziennej ani też medycznej, które to czynności podejmowała względem Z. J. (1) jedynie pozwana. W przekonaniu Sądu najbardziej rażącym przejawem zachowania powódki sprzecznego z regułami postępowania w rodzinie była niczym nieuzasadniona absencja powódki na pogrzebach zarówno matki, brata jak i ojca. Enigmatyczne jedynie wyjaśnienia, iż nieobecność spowodowana była „przyczynami zdrowotnymi” nie jest w ocenie wystarczającą, nie sposób bowiem przypuszczać iż powódka – zasadniczo dobrego zdrowia, które pozwalało jej na wizyty w kraju 2 razy w roku – zapadała na nim akurat w trzech różnych terminach pogrzebów i na dodatek tak poważnie, że nie pozwalało jej to na przyjazd na pogrzeb najbliższych. Zachowanie powódki stanowiło zatem przykład skrajnego braku szacunku okazanego rodzinie. Co więcej, z zeznań B. S. (1) i z załączonego listu wynika, iż zachowanie powódki względem rodziny było powodem wielkiej przykrości sprawionej ojcu, który miał do niej żal za cierpienia emocjonalne sprawiane matce. Jednocześnie powódka w toku postępowania nie wyjaśniła jaka była przyczyna jej ewidentnie lekceważącego i niechętnego stosunku do matki, ale również ojca.

Oceniając powyższe, nawet przy przyjęciu stricte moralnego charakteru instytucji zachowku powodującego „podniesienie poprzeczki” przy ocenie naruszenia zasad współzycia społecznego przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności konkretnego przypadku (tak T. J. w glosa do wyroku SN z 7 kwietnia 2004 r., IV CK 215/2003, LexisNexis nr (...), PiP 2005, nr 6, s. 111), zachowanie takich norm nie spełniało. Wobec jednak sprzeczności stricte społecznej i emocjonalnej Sąd uznał, iż niezasadnym było całkowite oddalenie powództwa, a jedynie obniżenie zachowku do łącznej kwoty 30.000 zł, co spowodowało konieczność uwzględnienia powództwa jedynie w zakresie 5.000 zł. W pozostałej części Sąd powództwo oddalił jako sprzeczne z zasadami współzycia społecznego.

O odsetkach od zasądzonej części roszczenia Sąd rozstrzygnął opierając się o treść art. 481 § 1 k.c. W sytuacji, gdy dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Dłużnik popada w opóźnienie, jeżeli nie spełnia świadczenia w terminie, w którym stało się ono wymagalne. Roszczenie o zapłatę zachowków jest świadczeniem nieterminowym, a zatem staje się wymagalne wskutek wezwania (art. 455 k.c.).

Sąd uznał, iż roszczenie stało się wymagalne po upływie 7 dni od doręczenia pozwanej odpisu pisma stanowiącego wezwanie do zapłaty kwoty 51.025 zł, zgodnie z terminem wskazanym w ww. wezwaniu, tj. z dniem 3 kwietnia 2014 r. Z tego względu Sąd uznał za zasadne żądanie powódki zasądzenia na jej rzecz odsetek ustawowych od zasądzonej części roszczenia od dnia 3 kwietnia 2013 r. do dnia zapłaty.

O kosztach postępowania Sąd orzekł opierając się o zasadę stosunkowego rozdzielenia kosztów procesu tj. o art. 100 k.p.c. wobec okoliczności, iż powódka przegrała postępowanie w 81%, zaś pozwana w 19%. W takim też zakresie każda ze stron winna ponieść koszty procesu, które łącznie wyniosły 8.080,14 zł. Powódka poniosła koszty w kwocie 5.563,14 zł, na które składały się 1302 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, 25 zł tytułem kosztów wydania informacji przez bank (k. 58, k. 72), 2.400 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa oraz 1.919,14 zł tytułem wynagrodzenia biegłego B. (k. 147, k. 184), zaś pozwana koszty zastępstwa procesowego oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w łącznej kwocie 2.417 zł.

Z uwagi na wynik procesu pozwana winna ponieść koszty w kwocie 1.535,27 zł. Z tego względu Sąd zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 881,77 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Na podstawie art. 80 ust. 1 w zw. z art. 84 ust. 2 u.k.s.c. Sąd nakazał zwrócić ze Skarbu – Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi na rzecz powódki kwotę 1.085,86 zł (k. 147, k. 184) tytułem niewykorzystanej zaliczki na wynagrodzenie biegłego B., zaś pozwanej kwotę 500 zł tytułem niewykorzystanej zaliczki na koszty podróży świadków (k. 116).